

ЯКОВЕНКО Роман Валерійович,
кандидат економічних наук,
КИГЛЮК Анастасія Павлівна
студентка 4-го курсу ФЕМ
стац., гр. МЕ-13СК

ПРІОРИТЕТИ У БОРОТЬБІ З БЕЗРОБІТТЯМ

У статті розглядаються основні проблеми безробіття та їх тенденції в Україні, шляхи їх подолання та порівняння стану з іншими країнами.

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогодні безробіття є дуже важливою проблемою, вона аналізує зайняте та безробітне населення з метою ефективного використання робочої сили. Безробіття є не тільки економічною, але й серйозною соціальною проблемою, причому соціальний аспект даної проблеми є більш суттєвим для суспільства. Ця проблема актуальна не лише в Україні, а й в усьому світі, адже сьогодні немає жодної країни, здатної заявити, що кожен громадянин може легко знайти ту роботу, яка принесе максимальний заробіток, підвищить статус людини, зробить її фінансово незалежною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему безробіття в світі досліджували в своїх працях Г. Беккер, М. Вебер, Р. Мертон, Е. Мейо, Т. Парсонс, Н. Смелзер. Серед вітчизняних науковців, що присвятили свої праці проблемі подолання безробіття в Україні, варто виділити А. Копитова, Г. Соколову, А. Шаповалова, І.В. Золотову, А.С. Зуєва, Л.В. Константинова, С.А. Ушакіна, Н.Н. Федотову, В.І. Чупрова, О.В. Чурилова, Е.В. Прушківську, О.А. Ляшенко, О.І. Краузе.

Метою статті є: систематизація умов, причин виникнення і поширення безробіття в Україні, виявлення тенденцій безробіття і його соціальних наслідків, визначення напрямків державної політики регулювання зайнятості, пошук шляхів, здатних стимулювати скорочення безробіття в сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. В Україні вперше у 1991 році з прийняттям Закону „Про зайнятість населення” законодавчо визначається безробіття. Безробіття – це соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили (економічно активне населення) не зайнята у сфері економіки. Тобто у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї.

Безробіття на сьогодні є центральною соціальною проблемою суспільства. За даними ООН сьогодні в світі кожний третій працездатний не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток. Це близько 750 млн. осіб. В Україні проблема безробіття стоїть особливо гостро в останні роки. З кожним роком кількість безробітних зростає. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття характерний для західних областей – Волинської, Житомирської, Закарпатської, Тернопільської, Львівської та Івано-Франківської. Найнижчі показники рівня безробіття спостерігаються в Одеській області, м. Києві та Севастополі. Враховуючи демографічну ситуацію, яка склалася в різних регіонах України, можна передбачити, що при нинішньому рівні створення нових робочих місць у західних областях рівень безробіття в майбутньому набуде ще більшої гостроти.

Існуюча ситуація погіршується існуванням прихованого безробіття, що обумовлює викривлення даних щодо його справжнього масштабу. Так, сьогодні до складу безробітних офіційна статистика не включає 2 млн. жителів сільської місцевості, які працюють у власних господарствах; осіб, які мають неповну зайнятість, або мають тимчасові підробітки.

На відміну від ЄС, в Україні існує значна кількість неофіційних безробітних, які не перебувають на обліку в центрах зайнятості, а, отже, не враховуються в офіційній статистиці. У найближчі роки прогнозується зростання безробіття в Україні ще більшими темпами, що обумовлено надмірним фіскальним тиском, наслідком якого є припинення діяльності приватних підприємств та скорочення робочих місць.

Так, за офіційними даними в 2013 р. Україна втратила 106 тис. робочих місць; через відсутність роботи близько 5-7 млн. громадян виїхали за кордон на заробітки [7, с. 249]. За 2013 р. близько 150 тис. малих підприємств закрили свої підприємства. В цілому, у 2013 р. кількість безробітних збільшилась на 200 тис. осіб. Крім того, пенсійна реформа, спрямована на підвищення віку виходу на пенсію, призведе до різкого зростання безробітних у віковій групі старшій за 45 років.

Для вирішення проблем у сфері зайнятості слід запровадити заходи, спрямовані на стимулювання розвитку малого бізнесу, який, як показує світовий досвід, може забезпечити більше 50% всіх робочих місць в економіці.

На сьогодні, згідно з нашим законодавством, безробітними вважаються люди віком від 16 до 65 років, які втратили роботу з незалежних від них причин, не мають заробітку, а також ті громадяни, що виходять вперше на ринок праці, зареєстровані в центрах зайнятості, шукають роботу і здатні приступити до праці.

До безробітних, зареєстрованих в органах державної служби зайнятості, належать особи, що не мають роботи, шукають роботу, і, в установленому порядку, отримали офіційний статус безробітного в органах державної служби зайнятості.

Виділяють такі причини виникнення безробіття:

- міграція робочої сили;
- спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу;
- структурні зрушення;
- важкі умови праці;
- нерегулярна чи взагалі відсутня виплата заробітної плати;
- обмежена кількість робочих місць;
- процеси приватизації та роздержавлення.

Відповідно, виникнення безробіття тягне за собою такі наслідки:

- посилення соціальної напруги;
- зростання кількості психічних захворювань;
- посилення соціальної диференціації;
- загострення криміногенної ситуації;
- падіння трудової активності;
- скорочення податкових надходжень;
- зменшення ВВП;
- падіння життєвого рівня населення;
- зростання витрат на допомоги безробітним [3, с. 182].

В Україні рівень безробіття показано в таблиці 1.

**Безробітне населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості
у 2000-2013 рр.**

<i>Показники</i>	<i>Роки</i>			
	<i>2000</i>	<i>2005</i>	<i>2010</i>	<i>2013</i>
Безробітне населення у віці 15-70 років, усього тис. осіб	2 655,80	1 600,80	1 785,60	1 576,50
За причинами незайнятості:				
вивільнені з економічних причин	40,2	31,3	39	29,8
звільнені за власним бажанням	29,8	35,1	29,1	37,7
деоблітовані з військової строкової служби	2,3	1,5	1,3	1
не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації	18,3	16,3	16,2	17,5
звільнені за станом здоров'я, через оформлення пенсії за віком, інвалідністю	1,1	1,7	0,9	1,2
звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту	5,1	7,7	10,4	8,5
інші причини безробіття	3,2	6,4	3,1	4,3

Проаналізувавши таблицю, можна зробити висновок, що рівень безробіття у 2013 р. порівняно з 2000 р., знизився на 1079,3 тис. осіб. Незважаючи на кризові періоди в історії незалежної України, на разі спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості безробітних.

Щодо подолання причин безробіття, то, на нашу думку, вони мають регулюватися державою – починаючи від професійної орієнтації молоді та завершуючи принципами регулювання оплати праці.

Зростання можливостей економіки щодо забезпечення робочими місцями особливо відчутно у сфері підприємництва. Щодо розширення зайнятості на селі, то воно пов'язане з підтримкою й заохоченням розвитку видів діяльності на сільських територіях, що підтверджується досвідом зарубіжних країн [5, с. 94], а також створенням сприятливого соціального середовища для підвищення престижу та мотивації праці, насамперед у молоді, привабливих умов для проживання у сільській місцевості, зупинення руйнації об'єктів соціальної інфраструктури. Необхідно створювати соціально-економічні та правові умови для сприяння зайнятості на селі, збільшення престижних робочих місць у галузях сільського господарства і соціальної інфраструктури відповідно до потреб села. Враховуючи сезонний характер сільськогосподарської праці, слід забезпечити умови для рівномірної зайнятості протягом року.

Важливим моментом є працевлаштування молоді. Підвалини молодіжної політики були закладені в Україні Декларацією „Про загальні засади державної молодіжної політики в

Україні” (15 грудня 1992 року) і Законом України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (5 лютого 1993 року) [2, с. 38]. Проте, зробивши аналіз, можна стверджувати, що в законодавчих та нормативних актах, які регулюють зайнятість молодих громадян, недостатньо враховано соціально-економічні можливості України. Тому для розв’язання цих проблем можна запропонувати такі заходи:

- 1) створення при вузах та при службах зайнятості відділів сприяння працевлаштуванню саме молоді;
- 2) проводити дослідження з метою визначення спеціальностей, професійних навиків та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники;
- 3) включити до навчальних програм обов’язкове стажування студентів. Розробити механізм пропагування серед студентів та учнів роботи за сумісництвом у вільний від навчання час;
- 4) розробити та впровадити механізм фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації цієї програми;
- 5) організувати зустрічі з роботодавцями, які заснували власний бізнес. Забезпечити широке висвітлення позитивного досвіду засобами масової інформації;
- 6) запровадити в програмах навчальних закладів курси з техніки пошуку роботи та факультативні заняття з організації власної справи;
- 7) провадити координацію міжнародної діяльності: в частині обміну студентами з метою стажування, виконання волонтерських і тимчасових робіт.

Пожвавлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток малого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення. Матиме позитивний вплив і стратегія формування державного замовлення на підготовку кадрів для галузей економіки.

На проведення політики зайнятості держава витрачає приблизно 0,41% ВВП, що значно менше, ніж в інших країнах (2,6% - Швеція, 3% - Франція, 1,6% - Угорщина) [4, с. 184]. Тому першочерговим завданням у проведенні активної політики на ринку праці повинно бути її фінансове забезпечення. Для збільшення фінансування зайнятості населення необхідно посилювати вплив держави на рівень національного виробництва.

Основним напрямом регулювання зайнятості має стати налагодження та реалізація соціальної політики, а саме:

- сприяння повній та продуктивній зайнятості;
- підвищення рівня грошових доходів за допомогою докорінного реформування оплати праці та пенсійного забезпечення;
- створення сприятливих умов для соціального захисту від безробіття за допомогою таких заходів активної політики, як профорієнтація, професійне навчання та перекваліфікація тимчасово незайнятого населення, послуги з працевлаштування (як центрами зайнятості, так і приватними кадровими агентствами), організація оплачуваних громадських робіт а також пасивної політики зайнятості;
- стабілізація кількості економічно доцільних і створення нових робочих місць;
- використання гнучких форм роботи і режимів робочого часу, що дозволить розширити можливості для зайнятості без збільшення кількості робочих місць;
- глибоке вивчення потреб регіональних ринків праці для визначення напрямків підготовки спеціалістів;
- розробка системи кредитного стимулювання і пільгового оподаткування для створення нових ефективних робочих місць;
- заходи щодо забезпечення умов екологічної безпеки, охорони здоров’я та життєдіяльності населення [6, с. 167].

Ми вважаємо, що політика держави на ринку праці має бути спрямована на скорочення рівня безробіття, тобто забезпечення можливості реалізації своєї трудової активності всім громадянам. Оскільки головною причиною безробіття є незбалансованість попиту і пропозиції робочої сили, тому потрібно втілювати в життя активну політику, яка складається із заходів, спрямованих на:

- збільшення попиту на робочу силу з боку як державного, так і приватного сектора економіки;
- підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили і робочих місць.

Поряд із цим пасивна політика на ринку праці спрямована на підтримку доходів населення у випадку втрати роботи і фінансується із спеціальних фондів. Більш доцільним є застосування активної політики, тому що вона не стримує проблему, а бореться з нею. Ступінь негативного впливу безробіття на стан у країні залежить від конкретних параметрів економічної ситуації. Щоб оцінити ступінь цього впливу, доцільно провести дослідження економічних і соціальних наслідків безробіття: скорочення обсягів виробництва валового національного продукту; зниження податкових надходжень до державного бюджету; зростання витрат на соціальну допомогу безробітним; знецінення наслідків навчання; масова дискваліфікація; посилення соціальної напруженості; зниження трудової активності.

Таким чином, можна запропонувати такі заходи, щодо зменшення рівня безробіття в Україні:

- зниження податків для підприємств, за умови збереження робочих місць;
- надання державою пільгових кредитів для виплати зарплати додатково зайнятим на виробництві, які за розміром будуть дорівнювати зарплаті;
- створення нових робочих місць за рахунок отримання кредитів для технічного переобладнання і розширення підприємств;
- забезпечення спеціальними службами зайнятості перенавчання або підвищення кваліфікації кадрів, відповідно до потреб галузей, що розвиваються;
- проведення спеціальних ярмарків праці для навчальних закладів з метою працевлаштування випускників.

Висновки. Виходячи з того, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці – не вирішивши його неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і правового регулювання. Особливо гостро проблема безробіття стає зараз перед Україною, що не дивно, тому що економіка України зараз знаходиться в глибокій кризі.

Головними причинами досить високого рівня безробіття є такі: міграція робочої сили; спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення; важкі умови праці; нерегулярна чи взагалі відсутня виплата заробітної плати; обмежена кількість робочих місць; процеси приватизації та роздержавлення.

Тому необхідно запропонувати такі заходи щодо зменшення безробіття в Україні, як: удосконалення нормативно-правової бази регулювання ринку праці; зниження податків для підприємств; створення нових робочих місць; створення центрів навчання молодих людей.

Отже, впроваджуючи запропоновані заходи, ми можемо досягти зменшення рівня безробіття, збільшення кількості працевлаштованого населення і, як наслідок, загального покращення економічної і соціальної ситуації у країні.

Список використаної літератури

1. Закон України „Про зайнятість населення” затверджений Президентом України В. Януковичем, м. Київ, 2 липня 2012 року № 5067-VI-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Котова О. В. Державна молодіжна політика: проблеми працевлаштування молоді / О. В. Котова // Наукові доробки молоді – вирішенню проблем європейської інтеграції. – 2008. – Т 1. – С. 38–40.
3. Чурилова О. А. Безробіття в Україні: причини, види, наслідки / О. А. Чурилова // Наукові доробки молоді – вирішенню проблем європейської інтеграції. – 2008. – Т. 2. – С. 182–184.
4. Прушківська Е. В. Світовий досвід та основні напрями державного регулювання зайнятості в Україні / Е. В. Прушківська // Держава та регіони. – 2008. – № 4. – С. 182–186.
5. Ляшенко О. А. Професійне навчання та професійна підготовка як інструмент подолання безробіття / О. А. Ляшенко // Економіка і держава. – 2008. – № 5. – С. 94–95.
6. Краузе О. І. Концепція змішаного регулювання зайнятості населення України // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10(40). – С. 167–172.
7. Migration and Remittances Factbook 2011. – [2nd Edition]. – Washington : The World Bank, 2010. – 256 p.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
9. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.